

Tekst uitgesproken tijdens aanbieding van de petitie “Stop de realisatie van het vakantiepark Bovensluis” aan de burgemeester van Moerdijk:

Iemand zei mij, begin niet weer over natuur, veiligheid voor wandelaars, fietsers en schoolgaande kinderen, roompottisering, vergunningen die wel/niet nodig zijn, aannames die wel/niet kloppen, iedereen graaft zich in. Vertel het anders!

Je moet het voor jezelf visualiseren. Ga op de Oostdijk staan, niet voorbij rijden, maar stoppen en er gaan staan, precies op het punt waar de Oostmiddelweg aansluit op de Oostdijk. Neem rust en kijk dan richting Stadsedijk en Steenpad.

Waar je staat wordt de noordoosthoek van het nieuw te bouwen vakantiepark.

Op de voorgrond zie je akkerland, helaas met al wel gewijzigde bestemming.

In de verte, richting Helwijk, zie je in de polder het voormalige stoomgemaal.

Naar rechts, richting Willemstad, zie je Fort Bovensluis met al gesloten camping.

Dat hele gebied verandert in een buiten verhouding groot nieuwbouwdorp, gelegen halverwege het gehucht Tonnekreek en de vestingplaats Willemstad.

Beeldt u zich eens in wat de bouw betekent voor de klassieke structuren van de Ruigenhilpolder, voor de rust, voor de weidsheid, voor het buitendijkse Natura 2000 gebied, voor verkeersdrukke, welke nieuwe ontsluitingswegen nodig zijn.

Vandaag al wordt u om een principiële keuze voor onze kindskinderen gevraagd:

Wilt u een toekomst met kleinschalig toerisme en behoud van de polder? Of een toekomst met grootschalig toerisme? Weet dat er geen weg terug zal zijn!

Wilt u versterking van allerlei lokale initiatieven? Of 95% van alle koopkracht laten afvloeien naar verre aandeelhouders? De ene keus sluit de andere uit!

Hebben we nu en in de verwachte toekomst extra werkgelegenheid nodig? Nu al is arbeidsimmigratie onontbeerlijk om onze economie draaiende te houden.

Hoe groot is, na glorieuze jaren, het risico van leegstand of zelfs verpaupering? Er dan maar werkers van Industrieterrein Moerdijk en het LPM gaan huisvesten?

Hoe we wonen, de kwaliteit van onze leefomgeving, wordt steeds belangrijker!

Nogmaals, neem er tijd voor, doe de moeite, ga binnenkort eens op de Oostdijk staan, visualiseer wat daar kan gebeuren, wat er komt en wat er zal verdwijnen.

Mocht u ter plaatse willen worden rondgeleid, ik sta graag tot uw beschikking...

Petitie met handtekeningen plus artikel “Polder de Ruigenhil als landschapsmonument” aangeboden 1 februari 2024 voorafgaande aan gemeenteraadsvergadering (tekst Philip van Dueren den Hollander).

POLDER DE RUIGENHIL ALS LANDSCHAPSMONUMENT

Door: Philip van Dueren den Hollander (november 2021)

INLEIDING

Polder de Ruigenhil is de laatste nog “ongeschonden” grote polder in de Noord-Westhoek van Noord-Brabant en dat wordt weinig beseft. Men denkt aan een vestingstadje (Willemstad), forten, oude verdedigingswerken, aan een modern marketingframe “Zuiderwaterlinie”, of aan een voormalig stoomgemaal met oude sluis, aan ecologische verbindingzones enzovoorts. De polder is vanzelfsprekend en schijnt niet te worden opgemerkt. Aanleiding voor dit stuk is de mogelijke “verroompottisering” (vakantiepark tussen Bovensluis, voormalige stoomgemaal en Oostmiddelweg) van de polder, die nu nog als landschapsmonument kan worden beschouwd.

Dit artikel is gebaseerd op onderzoek en publicaties van derden, deskundiger dan ikzelf. Hierbij dank ik K.A.H.W. Leenders, W.A. van Ham, H. Vriend, C.A. van Mastrigt, M.H.A.J. Herben en ongenoemde anderen voor hun werk. De opgenomen afbeeldingen behoeven een goede kleurenprinter. Digitale kleurenafbeldingen in hoge resolutie, dus inzoomen loont, kunt u per e-mail aan philipvddh@xs4all.nl opvragen. De bestanden worden via WeTransfer verzonden.

1565. “Het Eiland van Fijnaart, Klundert en de Ruigenhil” op de Gastelse Kaart, de eerste echt goede kaart van het gebied. Linksboven op dit eiland Polder de Ruigenhil (1564), rechtsboven de Groote Polder van Klundert (1558), in het midden van de kaart ligt de Oude Fijnaart (1548).

BESCHRIJVING VAN HET LANDSCHAPSMONUMENT

De inpoldering van het gors de Ruigenhil dateert van 1564. Het bestek van deze inpoldering is bewaard gebleven en kan nu nog worden geraadpleegd. Zestien jaar eerder in 1548 werd als eerste polder de Oude Fijnaart bedijkt (zeedijken rondom). In 1558 volgde bedijking van de Groote Polder van Klundert tezamen met de Nieuwe Fijnaart. De inpoldering van de Ruigenhil in 1564 completeerde het Eiland van Fijnaart, Klundert en de Ruigenhil. Later werd dit eiland groter door meer inpolderingen, met als eerste uitbreiding de Oude Heijningen in 1583.

1580. "Kaart van het eiland van Willemstad, Fynert en Cluenaert, alsmede van Stantderbuyten".

In het oosten kon de Ruigenhil aansluiten op de al bestaande polderdijken van Fijnaart en Klundert, deze oostelijke dijk werd daarmee aan beide zijden droog (nu Drogedijk en Tonsedijk). In het zuiden, westen en noorden waren de dijken aan een zijde nat, zeedijken dus (nu Stadsedijk, Helsedijk, Westdijk en Oostdijk). De dijkprofielen tonen vandaag de dag nog fraai hun droge polderkant (de steilere zijde) en voormalige zee kant (een veel minder steil profiel). De bredere zee flank van een dijk werd in latere tijden veelvuldig gebruikt voor huizenbouw (landarbeiders) en de bouw van kleine boerderijen (keuterboeren). Zo bleef er meer kostbare vlakke poldergrond beschikbaar. Wat opvalt aan de huidige Stadsedijk en Helsedijk is het bochtige verloop. Dit is ontstaan omdat men bij de aanleg rekening moest houden met de vele krekens ter plekke. Men wilde deze geulen graag haaks afdammen en overdijken. Iedereen weet dat ook herstelde dijkbreuken kunnen resulteren in een dijkbocht rondom het stroomgat, dat dan binnendijs achterblijft als een weel of wiel, maar dit soort

krommingen vertonen de dijken van de Ruigenhil niet. Kort na de inpoldering, tijdens de Allerheiligenvloed van 1 november 1570, liep de Ruigenhil in. Waar toen de dijk het precies begaf of overliep, vertellen de dijkbochten ons niet. Er is ook geen nauwkeurige beschrijving van bekend. Bestudering van de bijgevoegde kaarten uit 1565 en 1580 maken de zeedijk (nu Stadsedijk) iets westelijk van Oudemolen verdacht. Het zeewater zal in die hoek enorm zijn opgestuwd. Tijdens de inpoldering was daar een flinke kreekgeul afgedamd (kaart 1565) en dat bleek wel vaker een zwakke plek bij latere stormvloeden. Verder zien we op de kaart van 1580 een klein binnendijs halfrond watertje in de oksel van de huidige Oostmiddelweg en Stadsedijk. Is dat een restantje van de oude geul of is de polder er in 1570 wellicht ingelopen?

1590. "Het Eiland van Fijnaart, Klundert en Willemstad" op de Mauritskaart. De kenmerkende rechte lijnen en haakse hoeken van Polder de Ruigenhil zijn op deze kaart heel mooi zichtbaar.

De nieuwe polder werd in 1564 volgens de modernste inzichten ingericht: twee lange kaarsrechte wegen (nu Noordlangeweg en Zuidlangeweg), van zuidoost naar noordwest lopend. Beide wegen werden haaks gesneden door drie rechte kruiswegen (nu Oostmiddelweg, Westmiddelweg en Steenpad). De zuidelijke langeweg eindigde al bij wat nu de Steenpad is, de noordelijke liep door tot de westelijke zeedijk. Op deze manier werd de polder zo optimaal en rechthoekig mogelijk verdeeld in elf min of meer gelijke stukken. De verkaveling, sloten en hoefpaden volgden genoemde kaarsrechte lijnen. Parallelle lijnen en haakse hoeken zijn ook nu nog heel kenmerkend voor de Ruigenhil (zoom in op de kaarten van 1565, 1580 en 1590). Ook was en is er een hele mooie dissonant, namelijk het uitgebreide

en grillige krek patroon, de oude van voor de inpoldering daterende eb- en vloedgeulen. Men groef sloten, effende akkers en dempte de meeste kleine krek. Grotere krek brachten het polderwater uit de sloten richting Kromme Kreek, die via de Bovensluis op het Hollandsch Diep uitwaterde. De voor die tijd grote boerderijen werden nabij de rechte polderwegen of onderaan de dijk in de vlakke polder gebouwd, meestal nabij een kreek of op een oude kreekrug. Doordat op zulke plekken de kleilaag meestal direct op zand ligt, zonder tussenliggend veenpakket, bouwde men daar op vastere ondergrond. (Waar onder de klei het veenpakket ontbrak zou de bodem later minder inklinken, maar het probleem van inklinking en bodemdaling was in 1564 nog iets voor de toekomst.) Boerderijen lagen veelal op of nabij de eigen kavels, verspreid in de polder. Ook de locatie en plattegrond van het in 1566 gestichte dorp Ruigenhil (na omwalling Willemstad) werden zorgvuldig en rechthoekig gepland, dit bij een buitendijkse geul die men tot haven kon omvormen, een hoofdstraat (de Voorstraat) haaks op de dijk, twee achterstraten parallel aan de Voorstraat, de Kerkring (een vierkant) aan het einde van de hoofdstraat, stadhuis op de dijk bovenaan de Voorstraat, dus bij de haven, kortom een zuivere vorm van het welbekende Flakkeese dorps type. De vele hedendaagse haast onzichtbare sluisjes, stuwen en peilschalen in de polder dienen te worden genoemd, evenals het moderne elektrische gemaal aan de Tonnekreek. De Ruigenhil is vandaag de dag aan noordzijde buitendijks nog nat. De buitendijkse weilanden, grienden en rietvelden langs het Hollandsch Diep zijn onderdeel van het hiervoor beschreven landschapsmonument.

1968. Polder de Ruigenhil op de topografische kaart van omstreeks 1968. Rechtsboven ziet u de Groote Polder van Klundert, nog zonder het Industrierrein Moerdijk. Middenonder de Oude Fijnaartpolder, nog geen doorsnijding door A59, dus vanuit Fijnaart direct de polder in.

Noordhoek, A59 en een ontsluitingsweg vanaf de Oudendijk over de Mark naar Oudenbosch. De Oude Fijnaart werd in tweeën geknipt door de A59 met parallelweg en daarmee werden dorp en polder van elkaar gescheiden. Het Industrierterrein Moerdijk deed de oostelijke helft van de Groote Polder van Klundert onder het opgespoten zand verdwijnen, laat staan dat daar nog sprake is van een rechte langeweg met kenmerkende haakse kruiswegen. In het hart van het zeekele gebied van West-Brabant ligt westelijk van Nieuw-Gastel en Stampersgat de Oude Prinslandsche Polder met daarin Dinteloord. Dankzij de A4 en een steeds verder uitdijend AFC gaat deze monumentale polder verloren. Rotterdam en Antwerpen groeien naar elkaar toe.

2018. Polder de Ruigenhil op de topografische kaart, ongeveer nog zoals in 1968. Rechtsboven ziet u de Groote Polder van Klundert, nu met het Industrierterrein Moerdijk in de oostelijke helft. Middenonder Oude Fijnaartpolder met aangelegde A59, polder en dorp Fijnaart gescheiden.

POLDER DE RUIGENHIL IN 2050

Het landschap van droogmakerij De Beemster staat op de werelderfgoedlijst van de Unesco. Wat is de waarde van Polder de Ruigenhil? Op dit moment zijn de klassieke polderstructuren nog redelijk intact en beeldbepalend. Moeten we dit ingaande “nu” voor de lange termijn in stand houden en zelfs onmiddellijk gaan versterken? Of is het al te laat en kiezen op korte termijn voor “verroompottisering”? Met welk landschapsbeeld, met welke leefomgeving, met welke “nu” genomen beslissingen zal men 2050 blij zijn? De verantwoording rust op ons allen.